

המחוברת, כגון ששחט לשם הרים או לשם גבעות, לשם ימים, לשם נהרות, לשם מדברות — שחיטתו פסולה, והבשר אסור באכילה, אף שאין בו משום איסור תקרובת עבודה זרה ואינו אסור בהנאה מהטעם שיתבאר בגמרא.

היו שנים אוחזין בסכין אחד (405) ושוחטין, נ-א אחד שחט לשם אחד מכל אלו, ואחר שחט שחיטה רגילה שהיא לשם דבר כשר, (406)

שליח (403) על השחיטה ומחשבת הבעלים על השחיטה מועילה, ולכן חזינו, אי איניש אלמא הוא דלא מצי מדחי ליה [אם הגוי הוא אלים ואי אפשר לדחות אותו ולא לתת לו מהבשר], הבשר אסור, ואי לא אדם אלים הוא ואפשר לדחותו ולומר לו קח את כספך ולא אתן לך מהבשר, לא נאסר הבשר, כי אין הוא שלוחו, שהרי אילו היה רוצה אמר ליה: רישך זרה. [הרי ראשך וההר הכה אותם זה בזה].

מתניתין:

השוחט שהקריב בהמה לעבודה זרה (404)

את ההרים, אבל העושה סגולה חושב שעל ידי כך מכריח את ההר לרפואה שלו. [שמלה חדשה סימן ד' סימן יב].
ועיין בהערה 408.

405. רש"י מפרש, שאחד אחז בראשו ואחד אחז בקתו.

והרשב"א כתב בתורת הבית, שכל שכן שאם שחטו שנים בשתי סכינים שהשחיטה פסולה, ואפילו אם שחט כל אחד מהם שני סימנים, והשחיטה היתה כשרה לולא שחיטת הפסול — השחיטה פסולה. [תורת הבית הקצר בית א' שער א' דף ו' א, והובא בב"י יור"ד סימן ב' ד"ה התחיל].

406. רש"י מפרש: "לשם דבר כשר" — שחיטה סתם.

נראה מלשונו, שאין חשוב כלל, אם חשב השוחט לשם דבר כשר או לא חשוב כלל, העיקר הוא, שאחד מהשוחטים שחט שחיטה כשרה, ואחד מהם שחט שחיטה פסולה.

והרשב"ם כתב: "שנים אוחזין בסכין ושוחטים, אחד נתכוון לשם דבר שהשוחט לו — שחיטתו אסורה, והשני לא היתה לו כוונה כלל, ואפילו נתכוון לשם דבר המותר להתכוון

והרמב"ן מפרש, שרב אשי לשיטתו שסובר שמעות קונות בעכו"ם, ויכול העכו"ם לאסור אף כשאינו אלים, אלא שבאופן זה אין לחשוש שהגוי חושב לעבודה זרה אפילו לפי רבי אליעזר, מפני שכיון שאינו סומך על קנינו — אינו מחשב לעבודה זרה.

403. לשון שליחות שנקט רש"י הוא לאו דוקא, ואין כוונתו לדין שליחות שלומדים מהפרשת תרומה, שהרי ידוע שאין שליחות לעכו"ם. [לב אריה].

404. רש"י מפרש, שמדובר במקריב לעבודה זרה ממש, ובכל זאת אין הבשר נאסר משום זבחי מתים.

והרמב"ם מפרש את המשנה בלא מתכוין לעבוד את ההרים עבודת אלילים, אלא התכוין לעשות סגולה לרפואה וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרים הגוים [פ"ב משחיטה הי"ד].

וכתב הרשב"א שלדעת הרמב"ם אם מתכוין לעבוד ההרים הם נאסרים בהנאה מדאורייתא כדין תקרובת עבודה זרה. [תורת הבית בית א' שער א' דף ו' ע"ב].

התבואות שור מסביר את ההבדל בין עבודה להרים לבין עשית סגולה בכך, שהעובד מכבד

שחיטתו פסולה (407).

גמרא:

שנינו במשנתנו: השוחט לשם הרים — שחיטתו פסולה.

ורמינהי סתירה לכך ממה ששנינו: השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם נהרות, לשם מדברות, לשם חמה ולבנה, לשם כוכבים ומזלות, לשם מיכאל השר הגדול שבכל בריותיו של הקב"ה, לשם שילשול [תולעת] קטן שבבריות, הרי אלו זבחי מתים.

ומוכח מהברייתא שאיסור זבחי מתים חל אף כשקריב לשם הרים!

אמר אביי: הא דמתניתין בדאמר השוחט שמקריב להר עצמו, שאז אין איסור זבחי מתים (408), ורבנן גזרו בדבר איסור אכילה משום שזה דומה לזבחי מתים.

הא דברייתא בדאמר שמקריב לגדא דהר [המלאך הממונה על ההרים]. וכל הברייתא מדברת בשוחט למלאכים של הדברים

ודייקנן: פסולה, אין, ואסורה באכילה כדין נבלה. אבל לזבחי מתים, לא נחשבת. וטעם הדבר הוא שהתורה אמרה "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם על ההרים" [דברים יב ב]. ודורשים שרק האלילים שעל ההרים אסורים ולא ההרים עצמם אף אם עשו אותם לעבודה זרה, וכשם שההרים לא נאסרים כך התקרובת שנעשתה לשמם לא אסורה.

אינו מונע מאותו שהוא בר זביחה להכשיר את השחיטה. [יש"ש פרק א' סימן ז'].
ועיין ש"ך יור"ד סימן ב' ס"ק ל'.

408. לדעת רש"י ותוספות, אין איסור תקרובת עבודה זרה בתקרובת לשם הר, אף על פי שיש ברייתא במסכת עבודה זרה, שהעכו"ם העובדים את ההרים ואת הגבעות דינם בסיף. [ע"ז מ"ו ע"א]. ועיין עוד בהערה 411 על שיטת רש"י ותוספות. ודעת הרשב"א והר"ן, שמאחר שהעובד הרים חייב מיתה — אף התקרובת אסורה בהנאה מדאורייתא, והמשנה והברייתא לא דברו אלא בעושה סגולה כמו שמפרש הרמב"ם, [עיין בהערה 404] ובוזה החמירו חכמים לדון את הבשר כתקרובת עבודה זרה ולאוסרו בהנאה.

לדעת הרשב"א הקלו בשוחט להר ולא אסרו בהנאה את הבשר, מפני שהתורה הקלה בהר

לו — הרי זו פסולה" [פ"ב מהלכות שחיטה הכ"א].

משמע מהרמב"ם, שהמשנה מחדשת שאפילו התכוין השוחט לשם דבר כשר — אין הוא מבטל את מחשבת החושב לשם דבר פסול.

407. יש ראשונים שלמדו מכאן, שאם ישראל ועכו"ם אוהזים בסכין או שישראל ומומר אוהזים בסכין ושוחטים, שהשחיטה פסולה. [רשב"א תורת הבית בית א' שער א' דף ט' א, וטור יור"ד סימן ב'].

ויש ראשונים שהביאו מתוספתא שהשחיטה כשרה כשישראל ועכו"ם אוהזים בסכין ושוחטים. [הגהות אשרי פרק א' בסימן ה'].

וכתב המהרש"ל שיש לחלק בין המקרים ולומר שיש למחשבה של אחד השוחטים כח לפסול את השחיטה, אבל כשאחד השוחטים אינו בר זביחה ואין בכחו להכשיר השחיטה,

הנזכרים (409).

דיקא נמוי: שהברייתא עוסקת במלאכים דקתני דומיא דמיכאל שר הגדול. שמע מינה שגם הדברים האחרים הם מלאכים. ואף שיש לנו לימוד מהתורה שבעלי חיים לא נאסרים באיסור עבודה זרה (410), והמלאכים הם כבעלי חיים, והיה לנו להתיר את תקרובתם כמו את תקרובת ההרים, אין הדבר כן, כי בעלי חיים נקראו בתורה בשם אלוהים ולכן תקרובתם אסורה, אף שבהם לא חל איסור עבודה זרה, אבל ההרים הופקעו משם אלוהות (411).

הגמרא מביאה לכאן סוגיא העוסקת בדינה של תקרובת עבודה זרה שאינה של בעל התקרובת.

ההרים ובעלי החיים לא נאסרים באיסור עבודה זרה כשבעליהם השתחוה להם.

אמנם אם עשה בהם מעשה, כגון שחפר בקרקע בורות לעבודה זרה והשתחוה להם — אסרן. [עבודה זרה נד ב].

אדם שהשתחוה לדבר של חבריו — אין אוסרו כי זה הכלל בכל התורה (412), שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (413). נחלקו

שלא נאסר באיסור עבודה זרה. [תוה"ב בית א שער א' דף ט' ב].

ולדעת הר"ן, הקלו חכמים בהר מפני שאין דרך הגויים לעבודו.

409. לדעת רש"י החמה והלבנה הם תלושים ותקרובתם אסורה, ואפשר לפרש שהתכוין להקריב להם בעצמם.

ולדעת התוספות, נחשבים הם למחוברים ותקרובתם מותרת, וצריך לפרש בברייתא אף בחמה ולבנה שמקריב למלאכים שלהם. [תוד"ה הא] ועיין רש"ש.

410. לומדים שבעלי חיים לא נאסרים באיסור עבודה זרה ממה שהתורה פוסלת את הנעבד להקריבה על גבי מזבח, משמע שלהדיוט הנעבד מותר. [תמורה כ"ט א].

411. הגמרא במסכת עבודה זרה אומרת שהגויים העובדים את ההרים דינם בסייף. [ע"ז מ"ו א].

ואומר רש"י, שאף שההרים לא נקראים אלוהים, מי שעובדם מתכוין לעבוד עבודה זרה, ולכן דינו בסייף. [רש"י ע"ז מ"ה א ד"ה ומה שעליהם, ועיין שם בתוספות].

והרא"ש כתב בשם ר"י שההרים נקראים אלוהים אחרים.

ולפי דעתו, הסיבה לחלק בין תקרובת בעלי חיים לתקרובת הרים היא מדרשת הפסוקים. ועיין בתוספות ד"ה הא.

412. התוספות בפרק הערל אומרים, שאין אומרים כלל זה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא דבר התלוי במחשבה של העושה, כגון עבודה זרה, או במסכך גפנו על גבי תבואתו של חבריו כי כלאיים לא נאסרים כשרוצים לעוקרם, אבל בודאי שמי שנותן נבלה בתבשיל של חבריו — אוסרו. [יבמות פ"ג ב תוד"ה אין].

413. במסכת כלאים נחלקו תנאים במסכך גפנו על גבי תבואתו של חבריו, שרבי מאיר אוסר, ורבי יוסי ורבי שמעון אומרים: אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. [כלאים פ"ז מ"ד].

ונחלקו אמוראים בפרק הערל מהי ההלכה במחלוקת זו. [יבמות פג ב].

ופסק הרמב"ם כרבי יוסי. [פ"ה מהלכות כלאים ה"ח] והרא"ש בפרק הערל פסק כרבי מאיר.

נחלקו הראה והרשב"א בהבנת דעת רבי

אמוראים בסוגיתנו, האם אדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה.

זרה, ואף די בו כדי לאסור אפילו דבר שאינו שלו.

אמר רב הונא: היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עבודת כוכבים, ובא להקריבה לעבודה כוכבים, אף שלא הגביה אותה, ולא עשה בה אפילו קנין גזילה⁽⁴¹⁴⁾, כיון ששחט בה סימן אחד אף שעדיין לא פקע ממנה שם בעל חי — אסרה בהנאה, שדי במעשה קטן זה כדי לאסור בעלי חיים באיסור עבודה

ואמרינן: רב הונא סבר לה כי הא דרבי יוחנן, ויש בדבריו חידוש נוסף.

דאמר עולא אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו חכמים: המשתחוה לבהמת חבירו — לא אסרה, ואפילו איסור הקרבה על גבי המזבח אין בה⁽⁴¹⁵⁾, אם עשה בה מעשה

מאיר.

שאינו שלו על ידי מעשה. [חידושי הר"ן].

ויש מתרצים, שאילו הגביה וקנה את הבהמה בקניני גזילה, היה קונה אותה לגמרי על ידי שנוי מעשה, ותחילת השחיטה היא שנוי מעשה לדעת רש"י, ולפי זה אף החולקים על רב הונא מודים בהגביה שאוסר את הבהמה כששוחט. [תורת גיטין נ"ב ב].

לדעת הרא"ה, רבי מאיר סובר ששותף יכול לאסור אף חלק חבירו, ובעל הגפן ובעל התבואה נחשבים כשותפים לענין האיסור. [בדק הבית בית א שער א דף י ב].

ויש מתרצים, שלפי רב הונא שאומר שאדם יכול לאסור דבר שאינו שלו על ידי מעשה, יש הבדל בגדר הדין בין אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו שצריך בעלים גמורים כדי להקדיש, ובין דין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו שבעלות של גולן מספיקה כדי לאסור, ולפי רב הונא אם הגביה כבר יכול לאסור בלי מעשה. [אמרי בינה יור"ד סימן י"ב בד"ה וראיתי].

והרשב"א מפרש, שמחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי היא כמו המחלוקת שבסוגיתנו, אם אדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה, ופסק הרשב"א כרבי מאיר ומביא משם סיוע לפסוק שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה. [משמרת הבית בית א' שער א' דף י' א].

ודעת התוספות, שנקט רב הונא בהמה רבוצה להשמיע שאף שלא הרביצה ולא עשה בה אלא מעשה קטן זה ששחט בה סימן אחד — אסרה. [תוד"ה רבוצה].

414. רש"י מפרש, שרב הונא מדבר על בהמה רבוצה מפני שאילו היה מגביה את הבהמה ומרביצה, כבר היה קונה אותה בהגבהה והיא שלו, ורב הונא רוצה לחדש שאדם יכול לאסור דבר שאינו שלו על ידי מעשה.

415. רש"י. ובמסכת עבודה זרה הגמרא דנה אם המשתחוה לבהמת חבירו אסרה לגבוה, ומהסוגיא שם משמע שלמסקנה אין הבהמה נאסרת לגבוה. [ע"ז נ"ד א].

והתוספות הקשו על רש"י, שבהגבהה לא קנה אלא קנין גזילה, ובכך אין הבהמה נעשית שלו לענין שיוכל להקדישה, וכן לענין שיוכל לאוסרה! [תוד"ה רבוצה].

אבל הרמב"ם פסק שהמשתחוה לבהמת חבירו — אסרה לגבוה. [פ"ד מאיסורי מזבח ה"ו ועיי"ש בראב"ד ובכסף משנה ובלחם

והר"ן מתרץ, שאין כוונת רש"י לומר שאף החולקים על רב הונא ואומרים שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה, מודים בהגביה שהוא אוסר מפני שקנאה בקניני גזילה, אלא כוונת רש"י שרב הונא רוצה לחדש, שאפילו לא היה לאוסר שום קנין הוא יכול לאסור דבר

ושחטה — אסרה אפילו להדיוט⁽⁴¹⁶⁾.

מדברי רבי יוחנן למדנו שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה, ורב הונא הוסיף שאף אם שחט סימן אחד ועשה מעשה קטן — אוסר.

איתיביה רב נחמן לרב הונא מברייתא:
השוחט חטאת בשבת בחוץ לעבודת כוכבים בשוגג — חייב שלש חטאות משום חילול שבת ומשום שחיטת קדשים

בחוץ⁽⁴¹⁷⁾ ומשום עבודה זרה, שבשלתן הוא חייב כרת על זדונן, ואף שהבהמה אסורה בהנאה, אין הוא נפטר מחילול שבת משום שכל המקלקלים פטורים בשבת, כי הוא מתקן לבני נח ומתיר להם את הבשר מאיסור אבר מן החי⁽⁴¹⁸⁾.

ומקשה רב נחמן: **ואי אמרת: כיון ששחט בה סימן אחד לעבודה זרה — אסרה⁽⁴¹⁹⁾, אישחויטי חוץ לא ליחייב חטאת, שכן משעה שאסרה באיסור עבודה זרה נפקעת הקדושה**

משנה].

417. המשנה במסכת זבחים אומרת, שכל קרבן שאין ראוי להקרבה בפנים — אין חייבים עליו משום שחוטי חוץ. [זבחים ק"ב א].

תוספות מקשים, כיון שמוכח מסוגיתנו שהברייתא עוסקת בחטאת יחיד וזו לא דוחה שבת, מדוע חייבים עליה משום שחוטי חוץ, והלוא אי אפשר להקריבה בפנים!

ומתריצים התוספות, שאם הקריבו קרבן בשבת, אף שחללו שבת אין הקרבן פסול. [תוד"ה חייב].

418. רש"י. ומקורו מהגמרא בפסחים דף ע"ב א. מכאן הקשו על הרמב"ם שפסק שבן נח לא נהרג על אבר מן החי בעוף. [פ"ט מהלכות מלכים הי"א] ולפי המבואר בסוגיתנו, ברייתא זו עוסקת בעוף, והחייב בשבת הוא משום שמתיר איסור אבר מן החי לבן נח. [חתם סופר ומלוא הרועים].

419. רש"י במסכת עבודה זרה אומר, שמה שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה זה רק מדרבנן. [ע"ז נ"ד ב ד"ה איתסרו להן].

והתוספות ר"ד שם חולק על רש"י, וכתב שמוכח מהסוגיא שלנו שהאיסור הוא מדאורייתא.

וכוותו, שאם הבהמה לא נאסרת מדאורייתא,

416. הגמרא במסכת עבודה זרה לומדת שאדם יכול לאסור דבר שאינו שלו על ידי מעשה מהפסוק "כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו, הכנו והקדשנו" [דברי הימים ב' כ"ט י"ט] ופירוש הפסוק, שגנזו בימי חזקיה את כלי המקדש שהשתמש בהם אחז לעבודה זרה, והקדישו אחרים במקומם, מפני שנאסרו הכלים הראשונים על ידי מעשה שנעשה בהם עבודה לעבודה זרה, ואף שאל היה אחז בעלים עליהם. [ע"ז נ"ב ב].

והתוספות מקשים, מה הראיה משם, והלוא אפשר לומר שרק לגבוה אסרו את הכלים, אבל להדיוט אין נאסר דבר שאינו של האוסר!

רש"י במסכת עבודה זרה מתרץ את הקושיא, שאילו היו מותרים להדיוט היו פודים אותם ומוציאים אותם לחולין ולא היו צריכים לגנוז אותם. [ע"ז נ"ד ב ד"ה איתסרו].

והתוספות אומרים, שבאמת אפשר לומר שהכלים שהשתמש בהם אחז נאסרו רק לגבוה, והלימוד הוא בדרך הדרגה, שאם נאסרו הכלים לגבוה על ידי שימוש שאינו משנה את הכלי, יש לנו לאסור להדיוט על ידי מעשה שמשנה את הדבר. [לקמן מ"א א תוד"ה תא שמע].